

Adolf Nowaczyński

Do Zygmunta Nowakowskiego w Krakowie

Dear Master.
Za „Dzwonek Niedzielny” z u-
przejmą dedykacją serdecznie
dziękuję. Wreszcie mogłem prze-
czytać nowy zbiór Pańskich kapi-
talnych humoresk, o których tyl-
ko pochlebne nasłuchiwałem się
w Krakowie, a których inaczej,
jak w dorocznym pokłosiu zebranych,
poznałbym nie mógł, gdyż
na wzięcie do rąk pawet przez rękawiczki (tosiowe) pewnego ta-
kiego jednego jedynego dziennika,
zdobyć się nie mogę, aczkolwiek
od dziesięciu przeszło lat całą
prasę wraz ze syjonistyczną,
komunistyczną (i brukową) wertować
muszę i wertuję. Domyśla się
Kochany Pan zapewne, o którym
dzienniku jest i będzie jeszcze
wielokrotnie mowa, dopóki i
w Krakowie nie powtórzy się tra-
gedia i „Upadek Domu Fryze”...

Również domyśla się Kochany
Pan zapewne, ile mi sprawił ra-
dości Pański „Dzielny Dzwonek”
z takim ładunkiem wawy, mło-
doci, impetu, poloty, iekkości,
sarkazmu, z taką wielostronnością
i różnorodnością zasięgu za-
interesowań i z takim „nastawie-
nieniem i podejściem” do oma-
wianych „q u a e s t i o n e s
q u a e p e n d e n t i”, jak ma-
wiał Sfora intendent” (Siowacki).
Ostatnie Pańskie feljtony-
we pokłosie stoi sobie mocno na
tym samym poziomie, na którym
stały poprzednie „naręcza” (zbiór-
ki) Pańskich kapitalnych i kapi-
talnych kronik i gawęd. To u-
trzymanie osiągniętego majster-
skiego poziomu trzeba zapisać na
plus, nie mniej jednak inni mogą
to zapisać na minus, jeżeli do
Pańskiej indywidualności pisar-
skiej żywili pretensje górniesze
i rozwojowi Pańskiego talentu
stawiali bajkowe horoskopy.

Osobiście należę do tych in-
nych. Będziemy ze sobą szcze-
rzy? Prawda? Od konwencjonal-
nych superlatywów i wyświechtanych
duserów są, jak wiadomo,
inni: recenzenci profesjonalni o-
raz przyjaciele. Ja pozwalam so-
bie potraktować evenement cał-
kiem serio i znów jako problem.
Ihni więc z altruizmu truiżmami
i frazesami zbęda „nowy tomik”
Nowakowskiego, wykręcając się
„lanem z piwnice” (Rey). Mnie
przypadło w udziale obowiązek
piarskiego wynajdywanie plam
na słońcach, kożuchów pod kwiat-
ki, dziur na mostach i dziur
na całym... Parnasie (harnasie)
i Olimpie (Helikohnie). Tembar-
dzież za sprawą musi być posta-
wiona jasno i serio, skoro rzecz
idzie o najpopularniejszego, jak
to mówią „Benjaminka” mego ro-
dzinnego miasta, w którym ja
znany jestem już tylko z przegr-
wanych procesów, jako Krakowa
„wrog” zajadły i nieprzejednany.
O najpopularniejszym zabierze
tedy głos najniepopularniejszy...
„nieznajomy daleki” o... fawory-
cie, czyli, jak się tam u nas jesz-
cze czasami po kątach gada:
„Percinklu”.

Postawione więc musi być na
początku samum zagadnienie na
przyszłość djabło ważne, czy Ko-
chanemu Panu przedewszystkiem
wypada i godzi się być nadal
członkiem polskiej Tammany-
Hall, czy nie godzi? Od decyzji
zasadniczej będzie zależał rozwój
lub zanik Pańskiej pisarskiej in-
dywidualności. Herr Kules raz
musi stanąć na rozstajnych dro-
gach: wóz lub przewóz i „ulat-
wione życie”, albo walka, wojo-
wanie, ciernie, głogi i... wa-
wryzny (laury), albo liście bob-
kowe (czy bobkowskie), rozgłos,
lokalny, sława kiepurowa, dolary
i szterlingi, a po kilku latach (pia-
tiletka) haussy i hosanny, nagle
szybkie otrzeźwienie, ocknienie,
obudzenie, niesmak, degout, nu-
da, pustka i przegrana... fallse-
ment...

Otóż po przeczytaniu i tego o-

statniego doboru feljtonów, ży-
czę Panu jak najpoważniej naty-
chmiastowego wystąpienia z
polskiej Tammany - Hall, zapako-
wania Larów i Piernatów i prze-
niesienia się do stolicy, jak się to
u was miejscami jeszcze mówi:
sakumpak... ciupasem. Radziłem
to i swego czasu nalegałem z tem
na Boya (ku własnemu utrapie-
niu) i nie pożałował Boy, że
adryady pięknie usłuchał. I na
Kochanego Pana czas już najwyż-
szy (höchste Zeit) (Austeigen!)
kolego Nowakowski! „Tu już
krzyknęli: dosyć, trzeba to raz
skończyć, Bóg nas czy djabeł
złączył, trzeba się rozłączyć”!
Trzeba się tylko raz zdobyć na
heroinę, czyli moment bohater-
ski, a wszystko potem ułoży się
wprost doskonale. Słynne powie-
dzenie marszałka Cambrone’a...
tymrazem czy „tą razą” (w
Wielicze mówią: „tym razą”) będzie
wyjątkowo (jak się mówi
w Milówce): pasowało... rychtły
pasowało. Nigdy nie należy cze-
kać aż na tę fazę krytyczną,
kiedy rozkochane miasto zaczyna
o swoim ulubionym adwokacie
czy tenorino powtarzać: ależ się
szelma powtarza! A niechże go
„dunder” świnię! Był obraz, ale
obraz!... To już nie to, co tam-
to!... podobno ma angina
p e c t o r i s?... ano darmo!
„bendzie” inny...

Warszawa czeka. Stolica
przyjmie Pana otwartymi rękami
i no... i... tego... i... pletwami (Syre-
na). Warszawa duże miasto, dłu-
żej w nim można popasać i popi-
sywać. Ze także dziura? Owszem,

ale większa dziura, znacznie
większa... Ze pół - Krakowa już
się tu przeniosło i siedzi? O-
wszem, są okupanci, są, ale już
się znacznie zdegalicjanowali i
opolaczyli, a w drugiej generacji
niczem nie będą się odróżniali od
podbitych i podpitych (z frasun-
ku) autochtonów. Miejsce dla
Pana przygotowane, lokal wynaj-
miony, apartamenty wylufowane
(jak się mówi w Bochni) podłoga
wypucowana (Tarnów). Reming-
ton, Lincoln, Studebaker, wszy-
stko „fertig” w mieście „pod
czapką Monomacha”.

Dlaczego radzę zmianę miejsca
pobytu i podaży? Bo przeczyta-
łem ostatni tomik skrupulatnie i
po swojemu już tam w... wato-
bie widzę nieco piasku, zamiast
gryzienia zębami... gryzienie
sercem (scherzo)... we wzroku
początki daltonizmu i myopji, w
powonieniu pewne osłabienie, w
smaku, ongi tak dobrym i gry-
maśnym jakoweś niewybredza-
nie. Rosół dawniej był zawsze
esencjonalny, a teraz dopiero
m a g g i letniej wodzinie siły
dodaje. W sztukamięsie dla go-
ści zadużo gnatów i kości. Jak
barszcz, to więcej rury i nie dwa
grzyby, ale ani jednego. Do bli-
nów kawior, ale cholerycznie na-
dwiślański. No i codzień, dzień
w dzień w niedzielę coś z wiedeń-
skich sznyceli, a coś z galicyjskie-
go rozbartla...

Ze smakiem tedy nicco go-
rzej... Taki pogląd na Litwę i
Litwinów (na Czechosłowację...
na... Słowaków) to już nie jest w

dawnym dobrym guście. Brzmi
djaгноza: osmoza, osmoza, czyli
przenikanie, przesiąkanie środo-
wiskiem atmosferą, kolorem i ko-
losem lokalnym, tempem tajnych
detektywów (i gangsterów), men-
dalita mariana. „Z pałaców ster-
czących dumnie zstap luby do
naszej chatki!” Nie można poglę-
biać swej indywidualności obu-
jąc cieleśnie z gatunkiem:
„flach” (Flach - man als Erzie-
her). No i wogóle na codzień cała
ta, jak mówią w Rzeszowie „ba-
gaga” to nie może wpływać na
„courage” (Jasło). Wcześniej
czy później to się musi odbić na
zdrowiu, szczęściu, pomyślności,
gdz z jakim się wdajesz, takim
się stajesz, niedaleko pada jabł-
ko od jabłoni (na Psiej Górze), a
kiedyś wszedł między wrony, to
tak krakaj, jak i one (Krakaue-
ry).

Zle towarzystwo dobija nawet
najsilniejszych, a cóż dopiero
organizacje delikatne, bo arty-
styczne. Przecież Pan czytał,
Panie Zygmuncie, co o tej grupie
Tammanny - Hall mówili o-
statnio panowie Prystor i Sla-
wek i jak ich dyskwalifikację
krakowskich... „Chicagowian”
sympatycznie przyjęła cała pra-
sa, cała opinia publiczna!

„Z pałaców sterczących dum-
nie zstap Luby do naszej chat-
ki!”. Czyż nie lepiej być asem
choćby Czerwonego Teamu w
stolicy, jak championkiem Żółtej
prasy w Ciężkorypinie nawet
podwawelskim?

„Z pałaców sterczących dum-

nie zstap Luby do naszej chatki”.
Pora już się wyzwolić i wy-
mancypować, strzepnąć pył i wy-
„proch” (kurz) Krakwinkla ze
sandałów, wypiąć cyferblat na
„naszego Hearsta” (czyta się:
„naszego Hearszta”) i rozbić namiot pod
Zamkiem czy pod Belwederem.
Niema innego ratunku przed
trywializacją i wulgaryzacją i
przed rozmięceniem indywidu-
alności pisarskiej na „najdrob-
niejsze drobne. Jeszcze jest
czas ale już jest po trzech
„kwadransach” (Jasło) na go-
dzinę dwunastą.

Pyta Pan teraz oczywiście od
czego zacząć n u o v a v i t a ?
Odpowiedź chyba Pan się do-
myśla. Od ekspiacji. Za tyle a
tyle lat członkostwa w „Tamma-
ny - Hall”, a tyle a tyle tomów
wielkiej powieści właśnie o... kra-
kowskiej Tammany - Hall. Tylko
Pan jeden jest do tej powieści
wprost predystynowany, desy-
gnowany. Przeznaczenie, Los,
D e s t i n y, Ananke, Mojra
wskazują Panu ten jeden kieru-
nek i drogę do wiekopomnego
dzieła. Kraj, państwo, mocar-
stwo domagają się i oczekują od
Pana powieści o Krakowie pod
berłem „Tammany - Hall”. Nikt
z pisarzy nie będzie tak znał

kulisów i podziemi Krakowskiej
Tammany - Hall i to od we-
wnątr. Tylko Pan miał chyba
wgląd w ten cały łańcuch afer i
geszeftów, a to z gabinetem Pia-
stowców, z Kohlenbaronami na
G. Śląsku, ze Stoczną Gdańską,
z Harrimanem, z Orbisem, z Ra-
djem warszawskim, z zapalka-

mi. z pożyczkami, z kupecami
wiedeńskimi, z rzeźnikami kra-
kowskimi, z Krynicą, Rabką,
Gdynią, z Expedycją Polarną, z
Rumunami, z Węgrami, z Cze-
chami z... Langsnerem, z... Feni-
ksem... z willą w Cimiries... z Ta-
trami... etc. etc. Wy tam w Kra-
kowie dobrze i dokładnie zna-
cie dzieje grzechu kasztelu na
Psiej Górze. Opowiada się tam o
tem z detalami półgłównie, do u-
cha. wszędzie, ale jakoś niema
żadnego szewczyka z Jamy Wa-
welskiej, któryby się na Smoka
targnąć odważył i dał mu worek
z siarką do przelknienia, żeby
Smok „się najadł i pękł”...

Takim workiem ze siarką mo-
że być tylko powieść. Z Nowa-
kowskiego, na którą będzie cze-
kała cała omal bez d r u g i e-
g o wyjątku uczciwa prasa pol-
ska (z żargonową włącznie). Ta-
ką powieść z entuzjazmem powi-
tają obaj byli premierzy pp.
Prystor i Sławek, którzy niedaw-
no tak surowo potępili idący z
pod Wawelu korupcjonizm.

Rzecz prosta, że taka powieść
będzie z natury rzeczy więcej...
kryminalistyczna, niż psycholo-
giczna, ale na to już nie pora-
dzić nie można, gdyż to jest
związane z tematem, z ludźmi,
z gangsterami i detektywami,
których „żywyty swawolne” Zyg-
munt Nowakowski nam plastycz-
nie a sarkastycznie z właściwym
sobie humorem i werwą w galerji
„fotek” (m a d e i n C r a c -
o v) niebawem odmaluje.

Można sobie już dziś wyobrazić
z jaką niecierpliwością całą in-
teligencja polska i Iwia część Elity
sanacyjnej będzie oczekiwała
prawdy o rozechwytywanej i jak
dżuma przez muchy i koćmołuchy
roznoszonej, ale ogólnem lekce-
ważeniem, pogardą i odrzą „cie-
szącej się” polskiej... „Tammany
Hall”... Wszystkich bez wyjątku
będzie interesowało, jak powstała
ta Malepartia, jak doszło do ta-
kiej hegemonji, bezkarności i
bezcelności polskiej „Tammany
Hall” napiętnowanej ostatnio
przez pp. Sławka i Prystora.

Zygmunt Nowakowski, świętny
sarkasta i ironista staje nadspo-
dziewanie jako ten Herkulo na
rozdrożu. Albo idąc drogą naj-
mniejszego oporu (ulatwionego
życia) skaże siebie dożywońnie
na błądo błyszczącą karierę pa-
rafialnego prymusa, primasa (cy-
gańskiej orkiestry) prymadonna-
ka, rodzaj Kiepyury pióra... I wte-
dy pyszny i dumny będzie „se”
promenował z pieskami po Plan-
ciech odbierając setki ukłonów,
rozdając setki uśmiechów na pra-
wo i lewo i w bok... Albo zerwie
się do czynu, do boju, do walki,
do Warszawy i zerznie i zerznie
tych, co na to od piętnastu lat
zasłużyli. I wtedy dobrane się za-
służy ojczyźnie i państwu i o-
pinji publicznej i całej uczciwej
prasie polskiej (z żargonową
włącznie). Z Benjaminka Krako-
wa dystansując Benjaminka War-
szawy stanie się Benjaminkiem
Polski.

Mam wrażenie i żywie nadzieję
Panie Zygmuncie, że znużeni
już sukcesami i wawryzmami
(bobkami) zbyt łatwemi i przy-
stępniemi zechcecie jednak sięgnąć
po laur Olimpijski, po laur
pogromcy Smoka. Tylko w ten
sposób przejdziecie do potomno-
ści.

Jeżeli zaś będzie chodziło o ty-
tuł powieści... zdaje się już cze-
rotomowej, no to w inwencji
mocnego tytułu wszyscy Wam tu
ochotnie pomożemy. Byłe już za-
trzasnąć drzwi za sobą, potem
wykapać się w gejzyrze albo w
morzu lodowatym, a potem ocho-
czo wziąć do pisania...

„Marsz! marsz Dąbrowski!”
zdaje się dobry? A może „Pałac
Pajaca”? „Cela nr. 13”?

A. Ruszkowski

Gwiazda literatury o „Gwieździe Muz”

Ferdynand Goetel, to zamilowa-
ny podróżnik. Ale prócz przygód
w dalekich krajach, poszukuje
czasem wrażeń, wypuszczając się
w wieczornej porze „na miasto”
i, niknąc w jednej z pięknie oświe-
tlonych bram, stanowiących war-
szawskie wrota do kina. Co tam
widział na kilkuset scenach, teraz
już całkiem zapominał, ale ogólny
wir wrażeń nie przestał kołować
w jego pracownym umyśle, wy-
wołując szereg refleksyj u arty-
sty, buntującego się przeciw o-
becnemu poziomowi większości fil-
mów.

Refleksjom tym Goetel dał wy-
raz w specjalnym artykule, po-
święconym „Gwieździe Muz” *),
zwierając się czytelnikom ze
swego dość nieuporządkowanego
stosunku do kina, ze swych wra-
żeń, doznanych podczas zawo-
dowej współpracy z t. zw. „bran-
żą” filmową, z opinii usłyszanej
od pewnego inteligentnego czło-
wieka, jakoby film był tylko „or-
dynarną rozrywką” i ze swych
nadziej, iż zdanie to nie jest słusz-
ne, ponieważ potencjonalnie
tkwiące w tym wynalazku możli-
wości są tak olbrzymie, że kiedyś
stać się mogą wielkim triumfem
sztuki. Kiedy? „Proces ten trwać
może lata a może i wieki”. Wyma-
ga bowiem zwycięstwa nad królą-
jącem obecnie „bezcelnem i za-
dufanem w sobie geszeftciar-
stwem”. Szybkość zwycięstwa au-
tor uzależnia „od uwagi, jaką ze-
chce mu poświęcić głębiej pojęty
społeczny sukces i aktywności,
jaką okażą przedstawiciele sztuki,
zainteresowani jej nową dzie-
dziną”.

Właśnie od aktywności, i to
Pańskiej aktywności również,
Szanowny Autorze!

Czemże jest bowiem film sam
w sobie, jak nie środkiem, in-
strumentem, zapomocą którego
człowiek porozumieć się może z
innymi ludźmi, przemawiać do wi-

szów, pokazywać im dowolne o-
soby lub przedmioty. Od tego czo-
wieka zależy, co i jak pokazuje.
Przeprowadzając analogię ze słow-
wym podaniem, powiemy, że film
bywa: podręcznikiem, publicysty-
ką, kroniką aktualnych wydarzeń,
powieścią, a nawet... poematem.

W piśmiennictwie wiele jest u-
tworów wartościowych, lecz wię-
cej bodaj bezwartościowych lub
nawet wręcz szkodliwych. A prze-
cie nikt nie kwestjonuje zalicze-
nia literatury pięknej do dziedzi-
ny sztuki, co zresztą bynajmniej
nie znaczy, aby każda książka by-
ła dziełem artystycznym. Chodzi
tylko o jaknajwiększą ilość pisa-
rzych — artystów, zarazem zaś o
jaknajwiększą ilość interesują-
cych się literaturą piękną — czy-
telników.

Goetla pasjonuje oczywiście
przedewszystkiem zagadnienie fil-
mu rozrywkowego, stanowiącego
podstawę programów kinowych
dla szerokiej publiczności. Odka-
łując zatem do innej okazyj dys-
kusję o pozostałych rodzajach
filmu, ustosunkujemy się do po-
wzedniego chleba kinowego, do
artystycznej wartości obecnego
jego standardu. W sformulowa-
niu autora „Serca Lodów” pyta-
nie to brzmi:

„Cóż znaczy wobec tego i cze-
mu służy ta najmłodsza z muz?
Co myśleć o niej, i jak ją umie-
ścić w naszych pojęciach o sztuce
i twórczości artystycznej?”

Już w tem sformułowaniu
mieści się słuszne przyznanie
przez Autora, że t. zw. „Filmja”
weszła do rodziny muz. Jak ją
tam umieścić? Stanowczo na pra-
wach równego, z natury swej ma
ona bowiem równe, jeśli nie dalej
idące możliwości artystyczne. Co
ona znaczy? Znaczy, że dotych-
czasowe środki wypowiedzania
się nie wystarczały człowiekowi,
że szuka on nowych form uzwe-
ntrznienia swych myśli i przeżyć,
że wszechstronny instrument zna-

łazi w filmie, który też dzięki te-
mu zdobył sobie znaczenie i
wpływ na masy olbrzymi, nie-
dostatek jeszcze oceniany. Czemu słu-
ży najmłodsza z muz? Nie wa-
ham się powiedzieć, że przedew-
szystkiem rozrywce. Ale nietylko
rozrywce. Bawiąc, umie ona za-
razem kształcić zmysł piękną, rza-
cać ziarno idei, wzbogacać widza
w wiadomości o innych krajach,
o innych epokach, o innych psy-
chikach. Robi to zaś w sposób
artystyczny, bo nie zapominajcie,
że piszę o muzie, a więc o tych
tylko filmach, które w dziedzinie
sztuki wkraczają. I nie zgo-
dzę się nigdy z ludźmi, którzy
pragną negować istnienie fil-
mów, będących prawdą wem dzie-
łami sztuki.

Istnieją zagranicą specjalne ki-
na, których repertuar składa się
wyłącznie z filmów wybitnie arty-
stycznych. I mają „pełno!” Ro-
bią dobre interesy! Tu dochodzi-
my do drażliwej a istotnej spra-
wy — stosunku do względów fi-
nansowo - handlowych. Cały ar-
tykuł Goetla tchnie duchem wal-
ki artysty z businessman'em, tak,
jakby interesy te były nie do u-
zgodnienia. Otóż ta sprawa wyma-
ga jednak głębszego zastanowie-
nia. Przecie obok rekinów finanso-
wych istnieją niewątpliwie lu-
dzie, pragnący obracać kapita-
łem w sposób zyskowny, ale ucz-
ciwy i korzystny dla ogółu. Ten
rodzaj kapitału pójdzie na solid-
ną filmową robotę, jeśli będzie
miał widok zarobku. Zarobek za-
leży od tego, czy film będzie miał
powodzenie, czyli... publiczność!
A więc kapitalista finansuje o-
braz taki, jaki jego zdaniem ma
szanse przyciągnięcia publiczno-
ści. Wiemy, że dziś gros publiczno-
ści stanowią sfery mniej wyma-
gające pod względem artystycz-
nym, a raczej szukające „ordy-
narnę rozrywkę”, o jakiej pisze
Goetel.

Przejrzynmy jednak szeregi t.

*) „Gazeta Polska” z 9 maja b. r.